

БЎЛАЖАК ТАРИХ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ЗАМОНАВИЙ ШАРОИТДА ТАЙЁРЛАШНИНГ УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ

Феруза Шакировна Илмуродова

Чирчиқ давлат педагогика университети

Умумий тарих ва таълим методикаси кафедраси ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада бўлажака тарих ўқитувчиларини замонавий шароитда тайёрлашнинг услубий жиҳатлари ёритилган. Олий таълимда тарихий таълим тизимини модернизация қилишнинг услубий тизимини янгилашнинг концептуал асослари баён этилган.

Калит сўзлар: жамият, тарих, услуб, интеллектуал, авлод, таълим, ўзлаштириш, кўникма, самарадорлик, услуб, назария, асос, фуқаролик, касбий фаолият

ABSTRACT

This article will cover the methodological aspects of preparing teachers of history in modern conditions. In higher education, the conceptual framework for updating the methodological system of modernization of the historical education system is outlined.

Keywords: society, history, style, intellectual, generation, education, mastering, skills, efficiency, Style, Theory, Foundation, citizenship, professional activity

КИРИШ

Юқори даражада ривожланган фуқаролик жамиятини шакллантириш, давлатда демократик кадриятларни ривожлантириш ва замонамизнинг бошқа ижтимоий-сиёсий тенденциялари фуқароларнинг янги авлодини шакллантиришга ёндашувларни сезиларли даражада ўзгартиришни, ёшларни ўқитиш ва тарбиялашнинг юқори самарадорлигини таъминлашни, таълим сифатини оширишни талаб қилади. олий таълимдаги ўқув жараёни. Бугунги кунда фанларни ўқитишга катта аҳамият берилмоқда

Бу келажакдаги тарих ўқитувчиларини олий ўқув юртларида касбий тайёрлаш муаммосини долзарблаштиради.

Бўлажак тарихчиларни университетда тайёрлаш уларни замонавий методологиянинг назарий асосларини билиш, тарихий фанларни ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари билан

таништириш ва касбий фаолиятни амалга оширишда юқори самарадорликни таъминлаш учун зарур бўлган кўникмаларни ривожлантиришга қаратилган бўлиши керак.

Тарихчилар учун университет таълимнинг мазмуни педагогика, психология, тарих ўқитиш методикаси ва бошқа фанларни билишга асосланган бўлиши керак. Амалдаги таълим шакллари (маърузалар, семинарлар ва лаборатория машғулоти) ўқитиш усуллари бўйича тарихий билим ва назарий билимларни мустақамлаш, чуқурлаштириш ва кенгайтиришга, бўлажак тарих ўқитувчилари томонидан зарур ўқув кўникмаларини ўзлаштиришга ва турли хил ва даражадаги таълим муассасаларида ўқув фаолиятини ташкил этишга қаратилган бўлиши керак.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Касбий фаолиятни амалга ошириш учун бўлажак тарих ўқитувчиларини университетда тайёрлашнинг мақсади талабаларнинг тарихни чуқур ўрганишга йўналтирилганлигини ва тарих фанларини ўқитиш методологиясининг назарий асосларини шакллантириш; талабаларнинг ўқув фаолиятининг юқори самарадорлигини таъминлаш учун зарур бўлган амалий кўникма ва малакаларини ривожлантириш. уларнинг кейинги касбий ва педагогик фаолиятидаги жараёни муҳимдир.

Бугунги кунда педагогика университетида тарих таълимнинг вазифаси тарих ўқитиш методикаси бўйича ишончли фан билимлари ва назарий билимларга эга бўлган, инновацион ўқитиш технологияларидан фойдаланган ҳолда замонавий тарих дарсини ўтказиш кўникмаларига эга бўлган тарих фанлари ўқитувчисини тайёрлашдан иборат.

Тарих ўқитувчиси шахсига қўйиладиган талабларни, ички ва жаҳон жамиятининг ривожланиш тенденцияларини, замонавий педагогика соҳасидаги ютуқларни янгилаш тарихчиларнинг олий ўқув юртларида касбий тайёргарлигини модернизация қилиш муаммосини асослайди, бу тарих фанларини ўқитиш мазмуни ва методикасининг асосий жиҳатларини қайта кўриб чиқишни талаб қилади.

Ёш авлоднинг тарихий онгини шакллантиришнинг асосий манбаи таълим жараёнидир. Олий таълимда тарихни ўқитиш талабаларнинг тарихий жараёнга яхлит муносабатини таъминлайди, тузилган тарихий билимларни шакллантиради.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Замонавий мактаб ўқувчилари ва талабалар томонидан ахборотни ўрганиш ва идрок этиш модели ўзгартирилганлиги

ва олий таълим анъанавий таълим парадигмаси доирасида ўқитишни давом эттирганлиги билан боғлиқ.

Ушбу ғояни сарҳисоб қилар эканмиз, шуни таъкидлаймизки, университет тарихи курси кўп жиҳатдан тегишли мактаб курсини такрорлади ва шунинг учун сифат жиҳатидан янги билимлар йўқ эди. Бу талабанинг тарихга бўлган қизиқишини йўқотиши, тарихий онгни янги сифатга айлантириш ўрнига уни йўқ қилиш ҳодисасининг пайдо бўлиши муаммосини келтириб чиқарди.

Юқорида айтилганларнинг барчаси тарихни ўқитишнинг моҳиятини, хусусан услубий жиҳатларни замонавий педагогика фанининг ютуқлари ва жамият ва давлат томонидан тарих ўқитувчилари шахсига қўйиладиган ҳозирги талабларга мувофиқ қайта кўриб чиқиш муаммосини долзарблаштиради.

Фикримизча, тақдим этилган тарихий билимлар контекстида тарихий фанларни ўқитиш орқали талабага берилган баҳолар, хулосалар бугунги кунда ўсиш фалсафасига эга бўлиши керак ва тарихни ўқитишнинг моҳияти диалогик шаклда бўлиши керак:

- талаба-ўқитувчи суҳбати;
- талабанинг ўқув адабиётлари билан мулоқоти;
- бўлажак мутахассиснинг мактабда ривожланган ва олий мактабда тарихни ўрганиш жараёнида янгиланаётган ўзининг тарихий хотираси билан мулоқоти;

- талабанинг ижтимоий стереотиплар, оммавий онг, ижтимоий ва маиший мифологиялар ва бошқалар шаклида амалга ошириладиган ижтимоий-тарихий тажриба билан мулоқоти.

Ҳозирги босқичда, биринчи навбатда, тарих фанларини ўқитиш методологиясини янгилаш керак. Хусусан, олий касбий педагогик таълим тизимида етакчи технологик, шахсга йўналтирилган ва компетенцияга асосланган ёндашувларнинг ролини асослаш шароитида.

Шундай қилиб, замонавий жамият мустақил қарор қабул қила оладиган ва ўз ҳаракатлари учун жавобгар бўладиган мутахассиснинг маълумотли ва малакали шахсига муҳтож. Шу муносабат билан таълим мазмунини шакллантиришга компетенцияга йўналтирилган ёндашув уни амалга оширишнинг барча даражаларида маҳаллий таълим тизими учун янги концептуал қўлланма бўлди.

Таълимга ваколатли ёндашув, биринчи навбатда, келажакдаги битирувчиларнинг турли хил ҳаётий вазиятларда юзага келадиган муаммоларни олинган билимлар асосида ҳал қилиш қобилиятини шакллантиришни ўз ичига олади. Ушбу ёндашувга асосланиб, талабалар - бўлажак тарих ўқитувчилари эгаллаши

керак бўлган муҳим ваколатларни белгилаш керак. Ушбу ваколатлар қуйидагича гуруҳланган:

1. Когнитив компетенциялар, шу жумладан компетенциялар:

- талабаларнинг ўтмиш арбобларининг ютуқлари ва ишларини мустақил ва мустақил баҳолаш қобилияти;

- талабаларга замонамизнинг сиёсий жараёнларини бошқаришга имкон берадиган замонавий тарихни билиш.

2. Таълим компетенциялари, кенг маънода, ўрганиш қобилияти, яъни олинган билимлардан шахсий ривожланиш учун фойдаланиш, инсон ва жамият олдида турган мураккаб муаммоларни ҳал қилиш йўллари топиш шаклида амалга оширилади.

3. Стратегик ваколатлар, шу жумладан:

- келажакка йўналтириш;

- давлатнинг тарихий ютуқлари асосида қарор қабул қилиш, қарор қабул қилиш стратегиясини танлаш қобилияти;

- шу юрт фуқароси нуқтаи назаридан ҳуқуқларни ҳимоя қилиш қобилияти;

- мустақил ҳаракат қилиш, танқидий фикрлаш, ўзи учун жавобгар бўлиш, онгли қарорлар қабул қилиш ва фаол фуқаролик позициясини эгаллаш қобилияти.

Ушбу компетенцияларни шакллантириш заруриятдан келиб чиқиб, ўқитувчи-тарихчининг асосий компетенциялари билан бир каторда, олий таълимда тарихий фанларни ўқитишда услубий ёндашувларни модернизация қилиш зарурлигини асослаш керак.

Бугунги кунда замонавий педагогик технологиялар тушунчалари қоидаларига асосланган фаол ўқитиш усулларига ўтиш долзарб бўлиб қолмоқда, уларнинг юқори даражада мослашувчанлиги ва мослашувчанлиги улардан ўқув жараёнининг турли ҳолатларида самарали фойдаланишга имкон беради. Синфдаги фаол усулларнинг устуворлиги, шунингдек, маъруза ва семинарларнинг махсус шакллари, талабанинг фаол когнитив позициясида бўлиши учун мустақил ишини ташкил этишни талаб қилади. Таълимнинг фаол усуллари ва шакллари, энг аввало, талабаларнинг ўз-ўзини ўрганиш ва ўзини такомиллаштиришга бўлган эҳтиёжини қондиради. Ушбу контекстдаги самарали усулларга қуйидагилар қиради:

- талабаларни тарихни чуқур ўрганишга ундайдиган семинарлар учун муаммоларни ҳал қилиш вазифалари;

- талабаларни излашга, ўтмишни мустақил ўрганишга қаратилган илмий иншолаш;

- муайян вазиятларни таҳлил қилиш;
- муаммоли муаммоларни ҳал қилиш;
- индивидуал семинарлар, давра суҳбатлари ва бошқалар.

Талабалар ишини фаоллаштиришнинг бундай усуллари самарали, масалан:

- маърузачи учун муаммоли масалаларни мустақил шакллантириш;
- олинган концептуал аппаратлар асосида тарих фанининг долзарб муаммоларини таҳлил қилиш;
- семинар мавзуси доирасида талабаларни энг кўп қизиқтирган масалалар ва муаммоларни шакллантириш ва муҳокама қилиш .

Мухим шарт-бу мақсадли йўналишда фарқ қиладиган технологиялар, усуллар ва ўқитиш шакллариининг комбинацияси. Бу ўқув жараёнини зарур кўп қиррали ва маҳсулдорлик билан таъминлайди, уни ҳақиқатан ҳам шаклда самарали ва мазмунан муаммоли қилади.

ХУЛОСА

Юқоридагиларни умумлаштириб, хулоса қиламизки, замонавий тенденциялар ва ёш тарих ўқитувчиларининг тайёргарлик даражасини таҳлил қилиш ушбу соҳада бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлигини амалга оширишнинг мазмунини ва хусусан, услубий жиҳатларини қайта кўриб чиқишни талаб қилади. Ушбу муаммони ҳал қилиш келажакдаги тарихчилар учун олий ўқув юртларида таълимнинг самарали воситалари, усуллари, технологиялари ва шакллариини излашни талаб қилади.

Ҳозирги босқичда ўрганишни индивидуаллаштиришнинг янги шакллариини излаш ва талабанинг позициясини фаоллаштириш ҳар бир талабанинг қобилиятларини ҳар томонлама рағбатлантириш доирасида, унинг қизиқишлари, мотивлари ва интеллектуал, ҳиссий, иродавий ва фаол соҳаларнинг ривожланиш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Ушбу изланишлар мутахассисларнинг касбий тайёргарлигини амалга оширишнинг янги моделини ишлаб чиқишга, ҳар бир шахснинг асосий ўқув мақсадларига эришишини таъминлашга, билим ва кўникмаларни эгаллашнинг ягона, аниқ белгиланган даражасига олиб чиқишга қаратилган.

Бўлажак ўқитувчиларнинг тарихий таълимини такомиллаштиришга қаратилган чора - тадбирлар ягона вазифага-университетда тарихчиларнинг касбий тайёргарлигини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтаришга қаратилган.

Олий таълимда тарихий таълим тизимини модернизация қилиш нафақат услубий тизимни янгилаш, балки уни амалга оширишнинг концептуал асосларини ҳам

тавсифлаш керак. Бизнинг фикримизча, таълимни инсонпарварлаштириш, демократлаштириш ва индивидуаллаштириш курси бўлажак тарихчиларнинг олий таълимда касбий тайёргарлик даражасини сифат жиҳатидан оширишга имкон беради.

REFERENCES

1. Научно-методические рекомендации к широкомасштабному эксперименту по обновлению содержания и структуры общего среднего образования. -М., 2001. - 164
2. Шевырев А.П. Историческое образование в поликультурном обществе // Вопросы образования. -2005. - № 2. - С. 164-172.
3. Ушмаева К.А. О концепции преподавания истории в вузе // Вестник Ставропольского государственного университета. - 2007. - № 51. - С. 10-11.
4. Тарханова Е.А. Компетентностный подход к обучению студентов в высшей школе // Компетентностный подход к развитию личности: Материалы Всероссийской науч.-практ. заочной конф. (Нижевартовск, 21 мая 2006 г.). - Нижевартовск, 2007.
5. Ибрагимов Г.И. Компетентностный подход в профессиональном образовании // Образовательные технологии и общество. - 2007. - № 3. - С. 361-365.
6. Вдовин А.И. О новых подходах к изучению и преподаванию новейшей истории России // Вестник Рязанского государственного университета им. С.А. Есенина. - 2008. - № 19. - С. 38-59.
7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. С. Полат. - М., 2005. - 272 с.
8. Безпалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. - М.: Высш. школа, 1995. - 208 с.

